

QARTAL SS MÜHAFİZƏ MÜƏSSİSƏSİ

TƏLİM MƏRKƏZİ

TƏDRİS PROQRAMI

ÖZƏL MÜHAFİZƏ ƏMƏKDAŞLARININ PEŞƏKAR HAZIRLIQLARI ÜZRƏ

Tərtibçilər:

Rəyçilər:

Baş koordinator:

Təlim müddəti - 40 saat.

№	Tədris olunan fənnlər	Saatların miqdarı		
			Nəzəri məşğələlər	Praktik məşğələlər
1	Hüquqi təlim dərsləri	8	8	
2	Taktika və xüsusi təlim	12	10	2
4	Xüsusi vəsitələrdən istifadə edilməsinə dair təlim	6	4	2
5	Texniki hazırlıq üzrə təlim	6	4	2
6	Psixoloji hazırlıq	4	4	
7	İlk tibbi yardım	6	4	2
8	Xüsusi fiziki hazırlıq	10	-	10
9	Yekun qiymətləndirmə	2		2
	Cəmi:	40	34	20

1. Hüquqi təlim üzrə tədris proqramı

Mövzu 1. Özəl mühafizə fəaliyyətinin hüquqi baxımından tənzimlənməsi

Özəl mühafizə fəaliyyətinin lisenziyalaşdırılması qaydası. Özəl mühafizə müəssisələrin fəaliyyətinin məqsəd, vəzifə və prinsipləri. Özəl mühafizə fəaliyyəti sahəsində qoyulmuş məhdudiyyətlər.

Özəl mühafizə işçisinin hüquq və vəzifələri və onun hüquqi statusu. Özəl mühafizə əməkdaşlarına təqdim edilən xüsusi vəsiqənin alınması qaydaları. Özəl mühafizə əməkdaşlarının sosial və hüquqi müdafiəsi.

Özəl mühafizə fəaliyyətinə nəzarət sistemi.

Mövzu 2. Cinayət qanunvericiliyinin əsasları

Cinayət qanunvericiliyi sistemi. Cinayət hüququ anlayışı. Cinayət məsuliyyəti və onun əsası.

Cinayət anlayışı. Cinayət tərkibini təşkil edən əsas komponentlər. Cinayəti yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar.

Cinayət fəaliyyətini istisna edən hallar.

Mövzu 3. İnzibati qanunvericiliyin əsasları

Inzibati xətlər və inzibati cərimələr anlayışı. Inzibati xətlərin növləri. Inzibati xətlər haqqında protokolları tərtib edən səlahiyyətli rəsmilər. Inzibati xətlər haqqında işlər üzrə istehsalın təmin olunmasına dair tədbirlərin tətbiqi.

Mövzu 4. Özəl mühafizə fəaliyyətin həyata keçirilməsi məqsədilə silah və xüsusi vasitələrdən istifadə qaydaları

Xüsusi vasitələr anlayışı. Xüsusi vasitələrin növləri. Xüsusi vasitələrin əldə edilməsi, qeydiyyatı və saxlanması qaydaları.

Özəl mühafizə fəaliyyəti prosesində xüsusi vasitələrin istifadəsinə dair şərtlər, şərait və qaydalar. Xüsusi vasitələrdən istifadəni istisna edən əsaslar. Xüsusi vasitələrdən istifadə etdikdən sonra özəl mühafizə əməkdaşının davranışları.

Xüsusi vasitələrin qanunsuz istifadəsinə dair məsuliyyət.

Mövzu 5. Mülki və əmək qanunvericiliyinin əsasları

Mülkiyyət hüququ və onun məzmunu. Mülkiyyət hüquqlarının qorunması. Mülkiyyətə zərər verməklə meydana gələn hallar. Zərər yetirildiyinə görə məsuliyyətin ümumi əsasları. Tərəflər və əmək müqaviləsinin məzmunu. Əmək müqaviləsinin şərtləri, müddəti və onun bağlanması forması. Əmək müqaviləsinə xitam verilməsinin əsasları. İş saatları və istirahət müddəti. Əməyin ödənilməsi və tənzimlənməsi. Əmək intizamı.

Əmək müqaviləsinə uyğun tərəflərin maddi məsuliyyət anlayışı və xüsusiyyətləri.

2. Taktiki və xüsusi təlim üzrə tədris proqramı

Mövzu 1. Taktika və mülkiyyətin qorunması üsulları

Mühafizə olunan obyektlərin növləri və onların təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə keçirilən bir sıra tədbirlər.

Buraxılış və obyekt daxili rejimin təşkili. Saxta sənədlərin aşkar olunması.

Müstəqil mühafizə xidməti kimi obyektlərdə obyekt daxili və buraxılış rejiminin təmin edilməsi.

Həyat üçün vacib, xüsusi əhəmiyyət və sosial sahəyə aid obyektlərin mühafizəsinin xüsusiyyətləri.

Vətəndaşların yaşayış yerlərinin mühafizəsinin xüsusiyyətləri.

Xüsusi vasitələrdən istifadə etməklə mülkiyyətin mühafizəsinin həyata keçirilməsi.

Mülkiyyətin daşınması zamanı onun mühafizəsinin xüsusiyyətləri.

Mühafizə edilən mülkiyyətə qarşı törədilmiş qanunsuz cinayəti törədən şəxslərin saxlanması zamanı istifadə edilən taktika və onların daxili işlər orqanlarına təhvil verilməsi.

Mövzu 2. Taktika və vətəndaşların həyat və sağlamlılıqlarının mühafizəsinin təmin edilməsi metodları

Mühafizə xidmətinin bu növünün təmin edilməsi məqsədilə müqavilə bağlanmasının xüsusiyyətləri. Stasionar obyektlərdə olan vətəndaşların həyatı və sağlamlılıqlarının taktikası. İctimai yerlərdə vətəndaşların həyat və sağlamlılıqlarının mühafizəsinin xüsusiyyətləri.

Tema 3. Kütləvi tədbirlərin keçirildiyi məkanlarda asayişin qorunmasının təmin edəcək metod və taktikalar

Kütləvi tədbirlər anlayışı və onların növləri. Kütləvi tədbirlər zamanı mühafizənin təşkili prinsipləri. Kütləvi tədbirlərə hazırlıq, keçirilməsi zamanı və onların başa çatdıqdan sonra mühafizəsi xidmətinin təşkili və həyata keçirilməsi.

Qeyri-adi və münaqişəli hallarda fəaliyyətə keçmək qaydası.

Kütləvi tədbirlər zamanı asayişin təmin edilməsində daxili işlər orqanları ilə özəl mühafizə şirkətlərinin qarşılıqlı əlaqəsi.

Mövzu 4. Qanunsuz davranışlara qarşı qanuni mühafizə məsələlər ilə bağlı müştərilər üçün tövsiyələrin hazırlanmasına dair məsləhətlərin həyata keçirilməsi

Bu növ mühafizə xidmətinin təmin edilməsi məqsədilə bağlanmış müqavilənin xüsusiyyətləri. Müqavilənin predmeti.

Mülkiyyətin mühafizəsi sahəsində qanunsuz davranışlara qarşı məsləhətlər və tövsiyələrin hazırlanmasının xüsusiyyətləri.

Şəxsi təhlükəsizliyin mühafizəsinin təmin olunmasına dair məsləhətlərin xüsusiyyətləri və tövsiyələrin hazırlanması.

**Mövzu 5. Obyektlərdə layihələndirmə, quraşdırma
və təhlükəsizliyə dair texniki vasitələrin istismarı xidməti,
onların siqnal xarakterli məlumatlara müvafiq cavabların
qəbul edilməsi üsulu ilə obyektlərin və (və ya)
əmlakın mühafizəsinin həyata keçirilməsi**

Bu fəaliyyətin həyata keçirilməsi şərtləri. Layihələndirmə, quraşdırma və təhlükəsizliyə dair texniki vasitələrin istismarı xidmətin həyata keçirilməsi.

Təhlükəsizlik və yanğın həyəcan siqnalları kimi texniki vasitələrindən istifadə etməklə mühafizə xidmətinin təşkilinin xüsusiyyətləri.

Bu növ fəaliyyəti həyata keçirən özəl mühafizə əməkdaşının fəaliyyətinin xüsusiyyətləri.

Mövzu 6. Mühafizə olunan obyektlərin terrordan qorunması

Terror aktlarının qarşısının alınması. Partlayıcı maddələrin xüsusiyyətləri, əldəqayırma partlayıcı qurğuların əlamətləri və onların aşkarlanması üsulları.

Xəbərdarlıq siqnalı sxemi, hüquq-mühafizə orqanları ilə əlaqə sxemi. Terror təhlükəsi halında taktiki hərəkətlər.

Şübhəli maddələrin aşkarlanması məqsədilə təhlükəsizlik tədbirləri və prosedurları.

Partlayıcı qurğuların aşkarlanması özəl mühafizə əməkdaşının praktiki fəaliyyəti. Təxliyə tədbirlərinin həyata keçirilməsində mühafizə əməkdaşının iştirakı.

Girovların götürülməsi zamanı mühafizə əməkdaşının taktiki hərəkətləri.

Oğurluq və girovların tutulmasına qarşı mühafizəyə yönəlmiş qabaqlayıcı tədbirlərin təşkili.

Fövqəladə hallardan sonrakı fəsadların aradan qaldırılmasında iştirak.

**3. Texniki təlim
üzrə tədris proqramı**

Mövzu 1. Obyektlərin mühafizəsi zamanı istifadə olunan texniki vasitələr

Obyektlərinin mühafizəsinə texniki vasitələrin təyinatı və təsnifatı.

Mühafizəyə dair texniki vasitələrlə əməliyyat prinsipləri.

Yangın siqnalizasiyalarına dair texniki vasitələr.

Həyəcan siqnalizasiyalarına dair texniki vasitələr.

Siqnalizasiya sistemlərinin tərkibi.

Mühafizəyə dair müxtəlif texniki avadanlıqlar sistemlərinin istismarının xüsusiyyətləri.

Mühafizəyə dair texniki avadanlıqların layihələndirmə, quraşdırma və istismarı xidməti.

Mövzu 2. Mühafizəyə dair texniki avadanlıqların idarə edilməsi sistemi

Mühafizəyə dair texniki avadanlıqların idarə edilməsi sisteminin təsnifatı. Giriş-çıxışa nəzarətin idarə olunması sistemi. Mühafizəçilərin və nəqliyyat vasitələrinin mühafizə olunan obyektə giriş-çıxışlarına məsafədən nəzarət olunması.

Mühafizəyə dair texniki avadanlıqların kompüter vasitəsilə idarə olunması sistemləri.

Mövzu 3. Yangınsöndürmə vasitələri

Obyektlərdə yangın təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və yangının səbəblərini aradan qaldırılması istiqamətində görülən tədbirlər.

Obyektlərin yangınəleyhinə rejimdə fəaliyyəti.

Köpük, toz və karbon tərkibli yangınsöndürmə vasitələri. Onların quruluşu və istifadəsi. Yangınsöndürmə vasitələrlə davranış qaydaları və üsulları.

Yangınsöndürmə avadanlıqları və alətləri. Onların istifadəsi zamanı təhlükəsizlik texnikası.

Obyektdə yangın hadisəsi aşkarlandıqda rəhbərlik və əməkdaşlar tərəfindən görülən tədbirlər və onun törətdiyi fəsadların aradan qaldırılması.

Mövzu 4. Kommunikasiya vasitələri və onlarla işin təşkili

Kommunikasiya vasitələrinin taktiki-texniki xüsusiyyətləri, növləri, quruluşu və təyinatı.

Simli rabitə vasitələrinin əsas növlərindən istifadə qaydaları və onlarla işin təşkili.

Simli rabitə vasitələri ilə xidməti məlumatların ötürülməsi üsulları.

Radio- kommunikasiya vasitələrinin əsas taktiki və texniki xüsusiyyətləri.

Radio qurğu vasitələrilə danışıqların aparılması.

4. Psixoloji hazırlıq **üzrə tədris proqramı**

Mövzu 1. Özəl mühafizə fəaliyyətin psixoloji aspektləri

Müşahidənin psixoloji aspektləri. Müşahidə olunan obyektlərin visual diaqnostikası. Sənədlərin yoxlanmasının psixoloji xüsusiyyətləri. Ekstremal və münafişə vəziyyətlərində özəl mühafizə əməkdaşlarının davranış qaydaları.

Mövzu 2. Özəl mühafizə fəaliyyətində stres amilləri **Stresin aradan qaldırılması yolları**

Özəl mühafizə əməkdaşların şəxsiyyətlərinin psixoloji sabitliyinin yaxşılaşdırılması yolları.

Arzuolunmaz psixoloji təsirin qarşısının alınması yolları: fiziki sabitliyin və mənəvi tarazlığın saxlanması, bərpa-sağalma prosesi.

Peşəyönümlü və psixoloji nizamın və özəl mühafizə əməkdaşlarının özünütənzimləməsinin əsasları.

5. İlk yardım **üzrə tədris proqramı**

"İlk yardım" üzrə tədris proqramının nəzəri və praktiki təlimi, özəl mühafizə əməkdaşlarının hazırlığı üzrə vacib praktiki bacarıqların öyrənilməsi və ilkin tibbi yardımın göstərilməsi üsulları vasitəsilə keçirilir.

Mövzu 1. Zərərçəkmişə baxışın keçirilməsi qaydaları **Zərərçəkmişin vəziyyətinin dəyərləndirilməsi**

Zərərçəkmişə baxışın keçirilməsi qaydaları. Şüur pozulması, nəfəs (tezliyinin) və qan dövranının qiymətləndirilməsinin əsas meyarları.

Tibbi müayinənin ardıcılığı: baş, boyun və bel fəqərəsinin boyun hissəsi, döş qəfəsi, qarın, çanaq hissəsi, fəqərə sütunun sinə, qurşaq hissələri.

Radial və karotid arteriyaların nəbzinin (tezliyinin) müəyyən olunması üsullarının işlənməsi.

Mövzu 2. Kardiopulmonar (ürək –ciyər) reanimasiyası. Elektrik qəza və batma zamanı kardiopulmonar reanimasiya xidmətinin xüsusiyyətləri **Yuxarı tənəffüs yolların keçirilməsinin pozulması halında ilk tibbi yardım**

Nəzəri məşğələlər.

Ani ölümün daxili və xarici səbəbləri. Klinik və bioloji ölüm hallarının əhəmiyyətli əlamətləri. Şüur, nəfəs və qan dövrəsinin müəyyən edilməsi üsulları.

Ürək-ağciyər arteriyasının reanimasiyası anlayışı. Şüurlu və şüursuz halda zərərçəkmişin yad cismin yuxarı tənəffüs yolların tam yaxud qismən keçirilməsinin pozulması halında ilk tibbi yardımın göstərilməsi qaydası.

Praktik məşğələlər.

Zərərçəkmişin müayinəsi üsullarının işlənilməsi: şüur, nəfəs və qan dövrəsinin müəyyən edilməsi. Yuxarı tənəffüs yolların keçirilməməsinin bərpası üsullarının işlənilməsi: çənə qabağa çəkilməsi ilə başın arxaya qoyulması, ağız boşluğunun gözlə görünən yad cisimlərdən təmizlənməsi.

Süni tənəffüs üçün müəyyən cihazlardan istifadə edilməklə "ağızdan ağıza", "ağızdan buruna" süni nəfəs vermə üsullarının işlənilib hazırlanması. Böyüklər və uşaqlarda vasitəli ürək massajın üsullarının işlənilib hazırlanması. 30 təkən : 2 nəfəs vermə nisbətində əsas reanimasiya kompleksin keçirilməsi texnikasının işlənilib hazırlanması. Zərərçəkmişin "sabit lateral (yan) mövqeyə" keçirilməsi üsullarının təkrarlanması.

Zərərçəkmişin yuxarı tənəffüs yollarındakı yad cismin çıxarılması üsullarının işlənilib hazırlanması.

Mövzu 3. Kəskin qanaxma və travmatik şok zamanı göstərilən ilk tibbi yardım

Nəzəri məşğələlər.

"Qanaxma" və "kəskin qan itirmə" anlayışları. Qan itirilməsi zamanı orqanizmin kompensasiya imkanları. Qanaxmanın növləri: xarici, daxili, arterial, damar, kapilyar, qarışıq. Qan itkisinin əlamətləri. Xarici qanaxmanın müvəqqəti dayandırılması metodları: damarları barmaqla basmaqla, oynaqlarda əzələrin maksimum bükülməsi, təzyiqli sarğının qoyulması, standart yaxud improvizə

edilmiş qankəsici bağı qoyulması (bükümlü dərz bağı, kəmər). Qankəsici bağların qoyulması nəticəsində baş verən ağırlaşmalar və onların qoyulması qaydaları.

Xəsarət almış nahiyənin immobilizasiyası və soyudulması. İmprovizə olunmuş sıxıcı bağı hazırlanması üçün istifadə olunan əlaltı alətlər. Güclü xarici qanaxmalar zamanı ilk tibbi yardımın həyata keçirilməsi qaydası. Burun qanaması halında ilk tibbi yardımın həyata keçirilməsi qaydası. Travmatik şok anlayışı, onun səbəbləri, əlamətləri, ilk yardımın göstərilməsi qaydası. Travmatik şok təsirinin inkişaf etdirilməsinin qarşısını almaq məqsədilə görülən tədbirlər. Keyitmənin ən sadə üsulları: xəsarət alan nahiyənin soyudulması, fizioloji faydalı (yaxşı) hala gətirilməsi və immobilizasiyası.

Praktik məşğələlər.

Xarici qanaxmaların müvəqqəti dayandırılması üsullarının işlənilib hazırlanması.

Arteriyaların (yuxu, bud, körpücükaltı, qoltuq nahiyəsi, qol-çiyin) barmaqla basmaqla texnikasının işlənilib hazırlanması. Oynaqlarda əzələrin maksimal bükülüb açılması; yaranın üzərinə sıxan sarğının qoyulması; standart yaxud improvizə edilmiş qankəsici bağı qoyulması (bükümlü dərz bağı, kəmər); travmatik şok zamanı tibbi yardımın göstərilməsi qaydalarının işlənilib hazırlanması: travmatik şokun əsas səbəblərinin aradan qaldırılması (qanaxmanın müvəqqəti dayandırılması, immobilizasiya), yuxarı tənəffüs yollarının açıqlıqlığının qorunması və bərpası, anti-şok halına qətilməsi, zərərçəkmişin bədən temperaturunun istiləşdirilməsi.

Mövzu 4. Yaralanarkən göstərilən ilk tibbi yardım

Nəzəri biliklər.

Xəsarət anlayışı, xəsarətin növləri. Yaralar, yaraların növləri. Çoxsaylı zədələr anlayışı. Yaraların təhlükəli həddə ağırlaşmaları: erkən (kəskin qan itkisi, şok, həyati əhəmiyyətli orqanların zədələnməsi), gec (yoluxucu).

Yaralanarkən göstərilən ilk tibbi yardımın qayda və prosedurları. Yaralanarkən göstərilən ilk tibbi yardım tədbirləri: qanaxmaların qarşısının alınması, sarğının qoyulması, ağrının aradan qaldırılması (sadə üsullar): Sarğı növləri. Standart və improvizə sarğı növləri. Bədənin müxtəlif anatomik bölgələrinə sarğının

qoyulması. Sargıların qoyulmasının qaydaları, xüsusiyyəti və üsullarının işlənilib hazırlanması.

Mövzu 5. Dayağ-hərəkət sisteminin zədələnməsi zamanı ilk tibbi yardım

Nəzəri məşğələlər.

"Dayağ-hərəkət sisteminin xəsarəti" anlayışı: qançırılar, burxulmalar, vətərlərin zədələnməsi, sınıqlar (açıq, qapalı). Dayağ-hərəkət sisteminin xəsarətlərinin əsas simptomları. Açıq sınıqların əhəmiyyətli əlamətləri. Sınıqların təhlükəli ağırlaşmaları: qanaxmalar, travmatik şok. İlk tibbi yardım prinsipləri.

"Daşınma immobilizasiyası" anlayışı. Immobilizasiya məqsədilə istifadə edilə biləcək əl altında olan alətlər. Immobilizasiya zamanı buraxılan tipik səhvlər.

Körpücük sümüyü, bazu sümüyü, qolun qabaq hissəsinə aid, bud nahiyəsinin, baldır sümüklərinin travmaları zamanı immobilizasiya yolları. Onurğa sütunun boyun, döş və bel travmalarının onurğa beynin zədəsi ilə yaxud onurğa beyninin zədəsi olmadan əsas təzahürləri. Zərərçəkmişin daşınması zamanı aldığı vəziyyət, bir yerdən digər yerə qoyularkən vəziyyətinin xüsusiyyəti. Çanaq zədəsinin əsas təzahürləri. Daşınma anında zərərçəkmişin qoyulduğu vəziyyət. Çanaq sümüyünün fiksasiyası üsulları.

Praktik məşğələlər.

Açıq və qapalı sınıqlar zamanı ilk tibbi yardım üsullarının işlənilib hazırlanması. Körpücük sümüyü, bazu sümüyü, qolun qabaq hissə, bud nahiyəsi, baldır sümüklərin və digər yuxarı və aşağı ətrafların skeletindəki travmalar zamanı əl altında olan vasitələrlə immobilizasiyası. Yuxarı və aşağı ətrafların avtomatik immobilizasiyası. Əl altında olan materiallardan hazırlanmış boyun nahiyəsinə rezin şinanın qoyulması. Çanaq sümüyü zədəsini almış zərərçəkmişin daşınması zamanı vəziyyətin tətbiq edilməsi üsullarının işlənilib hazırlanması, çanaq sümüyünün fiksasiyası üsulları.

Mövzu 6. Baş nahiyəsinin xəsarəti zamanı ilk tibbi yardımın göstərilməsi **Döş qəfəsinin zədələri zamanı göstərilən ilk tibbi yardımın göstərilməsi** **Qarın nahiyəsinin zədələri zamanı göstərilən ilk tibbi yardım**

Nəzəri məşğələlər.

Başın zədələnməsi zamanı göstərilən ilk yardım. Baş dərisinin tük bitən sahəsindəki yaraların xüsusiyyətləri. İlk yardımın göstərilməsi qaydaları. Göz və burun hissəsinin xəsarəti zamanı göstərilən ilk yardımın xüsusiyyətləri. Kəllə-beyin travması nəticəsində meydana çıxan xəsarətlərin əsas simptomları. İlk yardımın göstərilməsi qaydaları. Açıq kəllə-beyin travması zamanı sarğının qoyulması xüsusiyyətləri. Zərərçəkmişin daşınması zamanı vəziyyəti.

Döş qəfəsinin xəsarəti zamanı göstərilən ilk yardım. Döş qəfəsi xəsarətinin əsas təzahürləri. Açıq pnevmotoraks, kəskin tənəffüs çatışmazlığı anlayışı. İlk yardımın göstərilməsi qaydaları. Açıq döş qəfəsinin zədələri zamanı sarğı vasitələrinin qoyulması xüsusiyyətləri. Yad cisimlə yaralanmış döş qəfəsinə sarğının qoyulması. Zərərçəkmişin daşınması zamanı vəziyyəti. Qarın travmalarında ilk yardımın göstərilməsi. Qarın nahiyəsindəki travmaların əsas təzahürü. Daxili qanaxma əlamətləri və orqanların zədələnməsilə qarın boşluğunun bağlı travmaları. İlk yardımın göstərilməsi qaydaları. Yarada yad cisim olmaqla qarın boşluğu orqanlarının düşməsi nəticəsində yaranan üzərinə sarğı vasitələrinin qoyulmasının xüsusiyyətləri. Daxili qanaxma və şiddətli ağrı əlamətləri ilə qarın boşluğu zədələrində zərərçəkmişin daşınması zamanı vəziyyəti.

Praktik məşğələlər.

Göz, qulaq, burun xəsarətləri zamanı baş dərisinin tük bitən sahəsindəki yaraların üzərinə bint sarğısının qoyulması qaydası. Kəllə-beyin travması ilə zərər çəkmiş şəxsə ilk tibbi yardımın göstərilməsi üsullarının işlənilib hazırlanması. Şüursuz yaxud şüurlu halda olarkən zərər çəkmiş şəxsə onun daşınması zamanı bədəninin tutduğu mövqeyi. Şübhəli bilinən açıq kəllə sümüyü sınıqları zamanı sarğının qoyulması. Döş qəfəsi nahiyəsindən zədə almış zərər çəkmiş şəxsə ilk yardımın göstərilməsi qaydaları və üsullarının işlənilib hazırlanması. Döş qəfəsinin açıq travmaları zamanı sarğının qoyulması. Yarada yad cisim olduqda sarğının qoyulması qaydası. Döş qəfəsinin travmaları zamanı sarğının qoyulması qaydası.

Yarada yad cismin mövcud olması və qarın boşluğu orqanlarının yaraya düşdüyü hallarında qarın boşluğunun qapalı və açıq travmaları zamanı ilk yardımın göstərilməsi üsullarının işlənilib hazırlanması.

Mövzu 7. Kəskin zəhərlənmələr zamanı ilk tibbi yardımın göstərilməsi

Etanol və etanol tərkibli mayelər, dərmanlar (antihistamin, sakitləşdirici, antidepressantlar), ətrafdakılara nisbətdə artan formada təhlükəli tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı narkotik maddələrdən istifadə.

Zəhərlənmələr, zəhərli maddələrin orqanizmə nüfuz etməsi yolları. Kəskin zəhərlənmələrin simptomları. Zəhərli maddələrin nəfəs yolları, mədə bağırsağ, dəri vasitəsi ilə orqanizmə düşməsi zamanı ilk yardımın göstərilməsi qaydaları.

Tullantı qazlar, əməliyyat mayeləri, benzin, etilen qlitol ilə zəhərlənmələrin əsas təzahürləri. İlk tibbi yardımın göstərilməsi qaydası. Etanol və etanol tərkibli mayelər ilə zəhərlənmələrin əsas təzahürləri, ilk yardımın göstərilməsi proseduru.

Mövzu 8. Şüur, tənəffüs, qan dövranı, qıcolma sindromu kimi kəskin pozğunluqlar və digər xəstəliklər səbəbindən meydana gələn fövqəladə hallar zamanı ilk yardımın göstərilməsi qaydaları

Nəzəri məşğələlər.

Ətrafdakılar üçün risk ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsində səhhətin və yorğunluğun təsiri. Yorğunluq, somatik, psixoloji və emosional pozğunluqların əlamətləri.

Şüurun kəskin pozğunluqları. Ağır xəstəliklər zamanı şüurun qısa müddətli itirilməsi (bayılma) və pozulması. Səbəbləri, əsas təzahürləri, ilk yardım.

Tənəffüsün kəskin pozğunluqları. Boğulma və digər kəskin tənəffüs çatışmazlığı. Səbəbləri, əsas təzahürləri, ilk yardım.

Kəskin qan dövranı problemləri. Kəskin ürək tutmaları. Səbəbləri, əsas təzahürləri, ilk yardım.

"Qıcolma" anlayışı. Epilepsiya tutmaları. Səbəbləri, əsas təzahürləri, ilk yardım. İlk yardım göstərilən zaman buraxılan səhvlər.

6. Xüsusi vasitələrdən istifadə üzrə tədris proqramı

Mövzu 1. İstifadə üçün icazə verilmiş xüsusi vasitələrin ümumi quruluşu, təyinatı, taktiki və texniki xüsusiyyətləri **Xüsusi vasitələrin istifadəsi üçün müəyyən edilmiş qaydalara və təhlükəsizlik tədbirlərinə riayət edilməsi**

Xüsusi vasitələrin növlərindən asılı olaraq onların təyinatı. Xüsusi vasitələrin quruluşu və taktiki və texniki xüsusiyyətləri. Xüsusi vasitələrin texniki vəziyyətinin (sazlığının) yoxlanılması, onların istifadə və daşınması üçün tətbiq olunan təhlükəsizlik qaydaları və tədbirləri.

Növündən asılı olaraq xüsusi vasitələrin tətbiqinin əsasları. Xüsusi vasitələrə nəzarət baxışının keçirilməsi. Xüsusi vasitələrin düzgün texniki vəziyyətinin (istismarının) təmin edən istifadə və saxlanması qaydaları.

7. Xüsusi fiziki hazırlıq üzrə tədris proqramı

Mövzu 1. Fiziki güc tətbiq edilməklə mühafizə

Mübarizə üçün xüsusi üsullardan istifadə edilən texnikalar. Xüsusi müdafiə üsulları və onlara qarşı yolların praktiki işlənilib hazırlanması. Əl altında olan alətlər və məkanlardan istifadənin xüsusiyyətləri.

Mövzu 2. Əks tərəfin silahlı hücumundan özünü müdafiə

Bıçaqla silahlanmış əks tərəfin hücumundan özünü qorumanın əsas üsulları və onun zərərsizləşdirilməsi yolları.

Odlu silahla silahlanmış əks tərəfin hücumundan özünü qorumanın əsas üsulları və onun zərərsizləşdirilməsi yolları.

Çubuq (dəyənək), aerozol tipli vasitələrlə silahlanmış əks tərəfin zərərsizləşdirilməsi.

Mövzu 3 Özəl mühafizə fəaliyyətində istifadə edilməsinə icazə verilmiş xüsusi vasitələrlə özünü qoruma

Rezin çubuqla (dəyənəklə) özünü qoruma. Mühafizə fəaliyyətində qoruyucu gödəkcələr və təhlükəsizlik dəbilqələrindən istifadə.

"Fiziki hazırlıq"

1. Boğma və tutmalardan azad olunma;
2. Soyuq silah və silah qismində istifadə olunan digər əşyalardan özünü müdafiə fənləri;
3. Odlu silahdan özünü müdafiə fənləri;
4. Ağrıdıcı zərbələrin tətbiqi;
5. Qıfıla salma və ondan azad olunma;